

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om upphävande av lagen om rätt att förvärva jord- och skogsbruksmark

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att lagen om rätt att förvärva jord- och skogsbruksmark skall upphävas.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter att den har antagits och blivit stadfäst.

MOTIVERING

1. Nuläge

Lagen om rätt att förvärva jord- och skogsbruksmark (391/1978), nedan *markförvärvslagen*, trädde i kraft vid ingången av 1979. Lagen har ändrats genom en lag (1513/1994) som trädde i kraft den 1 januari 1995 varvid betydande lindringar av tillståndsplikten och villkoren för beviljande av tillstånd gjordes. Med stöd av lagen har också en förordning med samma namn (495/1991) samt ett statsrådsbeslut om regional tillämpning av lagen om rätt att förvärva jord- och skogsbruksmark (44/1996). Enligt beslutet tillämpas lagen från början av år 1996 endast i östra och mellersta Finland.

Syftet med lagen är att trygga jordbrukarbefolkningens ställning vid fastighetsköp genom att förhindra att jord- och skogsbruksmark tas i annat bruk i sådana fall då marken lämpligen kunde användas för en utvidning av gårdsbruksenheter samt att bidra till att bosättningen på landsbygden bibehålls. Orsaken till att lagen stiftades var bl.a. det allmänna behovet av att öka gårdsbruksenheter storlek och det faktum att jord i synnerhet i östra och norra Finland har börjat användas för annat ändamål än gårdsbruk på ett sätt som har hindrat utvecklingen av gårdsbruksenheter struktur. Systemet med markförvärvstillstånd är ett strukturpolitiskt medel inom lantbruket vid sidan av den jordreglerings- och finansieringsverksamhet som bedrivs med stöd av landsbygdsnärings-

lagen (1295/1990).

Systemet med markförvärvstillstånd tillämpades under lagens första år jämförelsevis strängt, och även köpare som hörde till jordbrukarbefolkningen kunde förvägras tillstånd ifall köpet skulle medföra att gården blev större än ett s.k. familj jordbruk. Åren 1979—1990 förvägrades markförvärvstillstånd i 1 926 fall (160 fall/år), som omfattade sammanlagt 108 000 hektar jord- och skogsbruksmark (ca 9 000 ha/år). Andelen förvägrade tillstånd har årligen varit ca 2 procent av alla marköverlåtelse. Till följd av beslut där tillstånd förvägrats har jordområden antingen köpts till staten (50 000 ha) eller sålts direkt till någon som sedan har kunnat beviljas tillstånd. Den jord som anskaffats till staten har använts som tillskottsområden vid förstoring av gårdsbruksenheter i enlighet med lagen om gårdsbruksenheter (188/1977) och numera landsbygdsnäringslagen och, när det har varit fråga om stora områden, i vissa fall som samfälliga skogar. Uppskattningsvis 80 % av den areal ifråga om vilken tillstånd har förvägrats har till slut övergått i sådana personers ägo som bedriver yrkesmässigt jord- och skogsbruk. Återstoden av jorden, i allmänhet områden med specialvärden, har oftast blivit kvar hos den ursprungliga ägaren eller köparen.

Lagen har också indirekt betydelse genom att den styr markköpen. De indirekta och de direkta verkningarna beräknas vara ungefär lika stora. Verkan av denna styrning har un-

der 1980-talet således omfattat knappt 20 000 hektar per år.

Regionalt har betydande resultat uppnåtts speciellt i de områden som enligt den tidigare länsindelningen utgjorde S:t Michels, Mellersta Finlands och Lapplands län. Utmärkande för verksamheten har varit att de fall då markförvärvstillstånd har förvägrats nästan uteslutande har gällt köp av skogsmark. Detta beror på att åkermark sällan köps av personer som inte antingen redan bedriver eller börjar bedriva gårdsbruk.

2. Propositionens mål

Under den första tiden då markförvärvslagen var i kraft tjänade systemet förhållandevis väl de målsättningar som eftersträvades när lagen stiftades. De senare lagändringar genom vilka tillståndsvillkoren lindrades och lagens tillämpningsområde begränsades, var motiverade bl.a. för att förenkla verkställigheten av lagen, samt med beaktande av tillgången på medel och personalresurser. Åtgärderna har gjorts i linje med utvecklingen av den övriga strukturpolitiska lagstiftningen, där man strävat efter att minska myndigheternas styrning av företagsverksamheten till den del en reglering inte ansetts vara nödvändig med tanke på styrningen av utvecklingen. År 1994, det sista året då lagen var i kraft i dess helhet, gjordes i hela landet ca 40 beslut om förvägrande av tillstånd, och år 1996 på det begränsade tillämpningsområdet endast ca 20. Eftersom utvecklingen av gårdsbruksenheter nas storlek påverkas av flera olika faktorer är det svårt att göra någon exakt utvärdering av hur stor betydelse markförvärvslagen allena haft för den strukturella utvecklingen av vårt gårdsbruk. Det är dock uppenbart att lagen i sin nuvarande form har en avsevärt mindre betydelse än tidigare.

Systemet med markförvärvstillstånd bör betraktas som ett jämförelsevis kraftigt medel för ingripande i avtalsfriheten. Eftersom lagen inte längre kan anses ha någon väsentlig betydelse med tanke på de samhällseliga målsättningar för vilka den ursprungligen stiftades, kan det inte längre anses motiverat att lagen är i kraft. Upphävandet av lagen är motiverat också på grund av, att de personresurser som på detta sätt frigörs kan styras till övriga administrativa uppgifter och på så

sätt minska den resursbrist inom regionförvaltningen som bl.a. förorsakats av den ökade övervakningen.

3. Propositionens verkningar

Under de senaste åren har 4-6 miljoner mark om året av medel från gårdsbrukets utvecklingsfond använts för frivilligt köp och inlösen med stöd av markförvärvslagen. År 1996 var summan exceptionellt hög, ca 22 milj. mk, på grund av ett särskilt stort köp där nekande utslag gavs. Eftersom all jord som köps säljs vidare som tillskottsjord till ett pris som åtminstone motsvarar jordens anskaffningspris kommer upphävandet av lagen inte att ha någon inverkan på utvecklingsfondens tillgångar, men de ovan nämnda summorna kan användas för andra strukturpolitiska ändamål.

Uppgifter från arbetstidsuppföljningen visar att arbetsuppgifterna i anslutning till markförvärvslagen år 1996 krävde en arbetstid på tre människoarbetsår i den jord- och skogsbruksministeriet underställda regionförvaltningen. Uppgifterna i anslutning till skötseln och användningen av de jordområden som anskaffats med stöd av lagen ökar något den nämnda arbetsinsatsen. Ifall markförvärvslagen upphävs kan man vid arbeidskrafts- och näringscentralerna stegvis styra en arbetsinsats motsvarande ca 3-5 människoarbetsår till andra uppgifter.

4. Beredningen av propositionen

Propositionen beretts som tjänsteuppdrag vid jord- och skogsbruksministeriet.

5. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter att den har antagits och blivit stadfast.

Eftersom antal tillståndsärenden enligt markförvärvslagen är anhängiga för närvarande och eftersom staten i vissa fall, om markförvärvaren så kräver har inlöseningsskyldighet, föreslås att markförvärvslagen tillämpas på de ansökningar om markförvärv som anhängiggjorts innan denna lag i kraft.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om upphävande av lagen om rätt att förvärva jord- och skogsbruksmark

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs lagen den 26 maj 1978 om rätt att förvärva jord- och skogsbruksmark (391/1978) jämte ändringar.

2 §

Denna lag träder i kraft den 199 .
På ansökningar om markförvärvstillstånd som anhängiggjorts innan denna lag träder i kraft tillämpas dock de bestämmelser som gäller när denna lag träder i kraft.

Helsingfors den 24 oktober 1997

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Jord- och skogsbruksminister *Kalevi Hemilä*

